

Eleven som lokomotivfører - eller blind passager

Lis Østerberg

Lektor, cand.mag i tysk og dansk.
Studievejleder, Avedøre Gymnasium.
Medlem af Tysklærerforeningens HF-udvalg. Er studievejleder for og underviser af udenlandske studerende i dansk som fremmedsprog.

Med de senere års nye pædagogiske ideer om større bevidsthed om læreprocesserne og elevernes medansvar i undervisningen har jeg valgt hovedrollen fra og ladet mine elever komme i fokus. Det følgende er en beskrivelse af hvordan den nye pædagogik har forvandlet eleverne fra statister til aktive medspillere i undervisningen. På baggrund af en øget selvforståelse har de valgt deres roller eller er i det mindste blevet sig deres rolle i samspillet bevidst. Det har betydet en større ansvarlighed og motivation for at lære.

At komme godt fra start

Det kribler altid lidt i maven første gang jeg skal møde en ny klasse. Også denne gang i 1.a med 14 elever, som jeg skal undervise i tysk fortsættersprog. Det er vigtigt at komme godt fra start -

first impression last, som de siger i reklamen.

Jeg lærer altid elevernes navne inden for de første 10 min. af første time - og jeg husker dem hvad enten der er 12 eller 28 elever i en klasse. Det kan være et hårdt koncentrationsarbejde, især i klasser med mange fremmedartede navne, men det *skal* lykkes. Jeg lærer dem i blokke på fire sådan som eleverne sidder i hesteskoen og repeterer fra begyndelsen hver gang jeg lærer 4 nye navne. En af forudsætningerne for at eleverne kan føle sig i centrum, er at læreren kan deres navne.

Niveauer i klassen

Sammen med en kortlægning af den enkelte elevs faglige niveau undersøger jeg også elevernes holdning til fa-

get og motivation for at lære. Ofte er der en sammenhæng mellem et svagt fagligt niveau og en negativ holdning til faget, men her kan man udrette meget ved fra starten at være lidt mere opmærksom mod disse elever, bevidst bringe dem i nogle situationer der giver succesoplevelser, rose dem - uden at overdrive.

I 1. a registrerede jeg ingen negative holdninger til faget, men niveauforskellene i grammatik var meget store. Fælles for ca. halvdelen af eleverne var at de slet ikke kunne analysere en dansk sætning, ikke havde nogen fornemmelse af ordklasserne, og for nogle elevers vedkommende aldrig havde hørt om kasussystemet. Men i den anden ende af skalaen var der elever som kunne det som vi faktisk forventer at de har lært i folkeskolen. Det kom hurtigt til en engageret og åben diskussion i en time om hvem der egentlig bestemmer på hvilket niveau undervisningen skal ligge. De dygtige syntes niveauet var for lavt, de svage at det var for højt. Situationen er sikkert velkendt for mange tyskkolleger, men det er nok sjældent at problemet så hurtigt og så tydeligt kommer til åben diskussion i klassen.

At det skete i 1. a, skyldes flere ting:

- 1) De dygtige elevers tørst efter ny viden og deres forventning til gymnasiet var meget stor.
- 2) Blandt de andre elever var der et gå-på-mod og en vilje til at lære det de manglede, hvilket tydeligst kom frem da Maria sagde: „Nu skal jeg fand'me lære den der tyske grammatik- hvor svært kan det være! Sig, hvad jeg skal gøre“. Hun så klart at

hun havde et ansvar for at lære det hun ikke kunne, og jeg skulle bare give hende redskaberne.

Lokomotivet

En tredje faktor som kan have spillet ind, er at jeg kort tid forinden havde gennemgået 'Lokomotivet' ¹

Det går kort fortalt ud på følgende: Jeg tegner et lokomotiv på tavlen med et antal vogne, deriblandt en spisevogn. Toget kører på nogle skinner i retning mod et mål. Det fælles mål for læreren og eleverne er naturligvis en god studentereksamen for hver enkelt elev, men også tre gode og sjove år. Toget befolkes med en lokomotivfører, et antal fyrbødere, nogle passagerer med billet, nogle ansatte og nogle kunder i spisevognen, og til sidst nogle blinde passagerer som ligger på taget af vognene.

Metaforen er ret indlysende. Sammen med eleverne sætter jeg det befolkede tog i relation til vores undervisning. Hurtigt definerer de at lokomotivføreren er læreren, som ved hvor vi skal hen, men det behøver det ikke altid at være. Fyrbøderne er de aktive, forberedte elever som fylder kul på for at lokomotivet overhovedet kan køre, passagererne, som enten sidder og kigger ud af vinduet eller læser avis, er de elever, som har 'betalt billetten' (dvs. har læst), men ikke deltager aktivt i undervisningen. I spisevognen arbejder de elever som er med til at skabe et godt socialt klima i klassen - de er uundværlige. På taget ligger de elever som kører gratis med, de har ikke læst og deltager ikke -

skjuler sig helst bag en stor taske på bordet. Når toget kører hurtigt, risikerer de at falde af! Eleverne griner selverkendende, de kender godt typerne, men det er vigtigt for mig at de ved at jeg også kender dem. Til slut beder jeg dem om i grupper på fire, som jeg har valgt, at fortælle hinanden, hvilke(n) af rollerne de oftest spillede i folkeskolen, og hvilke(n) de spiller i gymnasiet. De skal desuden overveje, om rollen er selvvalgt eller påtvunget, om de kunne tænke sig at have en anden rolle end den de har, og hvordan de eventuelt kunne arbejde på at få den ønskede rolle, om de har den samme rolle i alle fag eller skifter roller, og hvad der i bekræftende fald bevirker rolleskiftet.

Eneste restriktion er at de ikke må snakke om andre end sig selv og hinanden i gruppen.

Som regel kan det hele afvikles i løbet af en dobbelttime, som afsluttes med plenum, hvor hver gruppe fortæller, hvilke roller der er repræsenteret i deres gruppe.

Hensigten er at få sat ord på de roller/funktioner som vi har hver dag i undervisningen, så eleverne bliver bevidste om hvordan de spiller med - hvordan hver enkelt elev med sin adfærd griber ind i undervisningen, at der både eksisterer et individuelt og et fæl-

les ansvar - f.eks.: at de elever, der har 'betalt billetten' (har læst, men ikke deltager aktivt i undervisningen) svigter det fælles ansvar; at lokomotivføreren ikke kommer langt med toget uden fyrbødere, at det er legitimt i starten af en time at sige „jeg vil gerne køre gratis med i dag“ eller „jeg vil gerne være lokomotivfører“ (underforstået: „jeg har læst rigtig godt og vil gerne være med til at køre undervisningen“), uden at nogen nede bagfra i klassen hvisker „stræææber“. Så ved vi hvor vi har hinanden, og det skaber tryghed og dermed basis for optimal indlæring. Med den nye pædagogik har jeg lært at dele ansvaret med eleverne, at tilrettelægge undervisningen så differentieret at det bliver muligt for dem at tage ansvaret for dele af undervisningen. Jeg har også måttet lære at styre min utålmodighed, sætte tempoet ned, men der er flere der lærer mere, når de selv får lov. Jeg er holdt op med at underholde; jeg underviser.

Noter

1 Ideen til lokomotivet har jeg fået af Gitte Ingerslev, lektor i dansk og engelsk ved Køge Gymnasium, i forbindelse med et foredrag hun holdt om det australske PEEL-projekt (Project for Enhancing Effective Learning), hvis centrale ide er at eleven gennem en bevidsthed om læreprocesserne kan tage medansvar for egen læring. Senere har jeg bygget videre på metaforen.